

PERCEPTIONS OF WELL-BEING ÎN TERMS OF THE RIGHT TO A STANDARD OF LIVING

PERCEPȚII ALE BUNĂSTĂRII PRIN PRISMA DREPTULUI LA UN NIVEL DE TRAI

Angela BOGUȘ, PhD

e-mail: bgsangela@yahoo.com

Academy of Economic Studies of Moldova
Republic of Moldova, Chisinau municipality,
str. Mitropolit Gavril Bănulescu-Bodoni, 61,
Phone: (+373 22) 40 27 34, www.ase.md

Abstract. *The actuality of the subject. Everyone's right to a decent living, which would imply the right to reasonable living conditions, to ensure the well-being of each person and his family, but also the right to their continuous improvement, determines the opportunity and need to determine the level of well-being and satisfaction of each individual. part. The subject of improving people's lives, increasing their well-being has become a major concern of democratic governments. In this context, the subject in question is a current one and of major importance.*

The purpose of the paper. This paper aims to determine the role of well-being in the context of the right to a standard of living, as well as to determine the indicators for measuring well-being.

Research methods. Applied research method - the dialectical method with its fundamental elements: analysis, synthesis, induction, deduction, as well as the inherent methods of economic disciplines: observation, comparison, selection and grouping.

Key words: Basic Needs, Happiness, Human Rights Law, Human Development, Living Standards, Social Indicator.

JEL CLASIFICATION: K38, I310, J17.

Drepturile omului reprezintă acele drepturi inalienabile fundamentale la care o persoană are în mod inerent dreptul în virtutea faptului că este o ființă umană. Drepturile omului sunt, astfel, considerate ca fiind universale (se aplică peste tot) și egalitare (sunt aceleași pentru toți).

Potrivit teoriei dezvoltate de juristul francez Karel Vasak, drepturile omului, sunt *generaționale*: [Vasak, K., 1977, p. 29].

Drepturile *de primă generație* sunt *civile și politice* și protejează cetățeanul de acțiunile excesive ale statului. Printre acestea: dreptul la viață, egalitatea în fața legii, libertate de exprimare, dreptul la un proces echitabil, libertatea de religie și dreptul la vot. O parte din acestea sunt înscrise în cadrul convențiilor internaționale.

Drepturile *din generația a doua* obligă statul la o acțiune menită să sprijine respectarea și îndeplinirea acestor drepturi. Acestea se referă la egalitate și privesc, în principiu, *drepturile economice, sociale și culturale*. Printre acestea se înscriu: dreptul la a fi angajat în condiții juste și favorabile, dreptul la hrană, dreptul la adăpost și sănătate (servicii medicale), securitate socială și suportul acordat șomerilor.

Drepturile *din generația a treia* sunt privite ca fiind progresive și, în mare parte, neoficiale. Printre acestea: dreptul la auto-determinare, dreptul la dezvoltare economică și socială, dreptul la moștenire culturală, dreptul la resurse naturale etc.

Cele trei grupuri majore de drepturi aferente drepturilor omului: *civile și politice; socio-economice și de dezvoltare colectivă* sunt deopotrivă importante, niciunul nu poate să prevaleze asupra celorlalte. În această ordine de idei este nelipsită de importanță reglementarea unui drept care să garanteze posibilitatea **de a trăi**, impunând statelor, prin autoritățile abilitate în acest sens, dar și comunității internaționale, prin

organismele competente, obligativitatea respectării și acordării „unor condiții rezonabile de viață care să-i asigure, fiecărei persoane și familiei sale, un trai civilizat, decent”.

Apariția acestui drept complex prin conținutul său, cât și prin faptul că asigurarea sa presupune, concentrarea atât a eforturilor fiecărui stat, cât și a celor ale comunității internaționale, s-a produs urmare a adoptării de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, în anul 1966, a Pactului internațional referitor la drepturile economice, sociale și culturale.

În așa fel, *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale* recunoaște prin art.11, **dreptul oricărei persoane la un nivel de trai suficient atât pentru sine, cât și pentru familia sa.**

Concepțiile umaniste și democratice care se degajă din *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (DUDO) și, apoi, din cele două tratate internaționale (**Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice**) care împreună înmănușează toate drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale au deschis portalul conștiinței umane către sensul modern al **bunăstării**. Sensul actual al **bunăstării** este impulsivat de *teoria „statului bunăstării”*, care se degajă din *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. [2, 1948]

Astfel, *Declarația Universală a Drepturilor Omului* care în definirea traiului decent folosește în art.25 termenul de *sănătate* cât și cel de *bunăstare (welfare, well-being)*, identificând toate elementele funciare necesare *bunăstării și protecției omului*, lăsând la aprecierea statelor naționale atât denumirea cât și mijloacele și instrumentele juridice prin care vor înțelege să concretizeze în viața normativă și socială acest drept cu valoare fundamentală.

Fiind un drept complex **dreptul la un nivel de trai**, presupune, îndeosebi: *dreptul la condiții rezonabile de existență, un nivel de trai civilizat, care să-i asigure persoanei și familiei acestuia bunăstare, dar și dreptul la ameliorarea lor continuă*. Acest drept a reliefat trei aspecte fundamentale:

1. **dreptul la hrană** - este un drept esențial pentru o viață demnă, dar și vital pentru realizarea multor altor drepturi, precum dreptul la standarde adecvate de viață și de sănătate. Dreptul în cauză nu se limitează doar la a avea o anumită cantitate de calorii și substanțe nutritive necesare, însă presupune că toată lumea ar trebui să aibă acces fizic și economic la alimente sau mijloacele necesare;

2. **dreptul la o locuință** - cuprinde toate elementele unei locuințe, esențiale pentru o viață cu demnitate: securitate în fața amenințărilor din exterior, un mediu de viață sănătos și libertatea persoanei de a-și alege locul unde să se stabilească cu traiul. În acest sens, guvernul trebuie să elaboreze politici naționale care să garanteze acest drept tuturor cetățenilor săi. O atenție specială trebuie acordată grupurilor vulnerabile, cum ar fi minoritățile și persoanele în vârstă;

3. **dreptul la îmbrăcăminte** – îmbrăcăminte, de rând cu hrană, apă și locuință, reprezintă un element indispensabil protecției vieții ființei umane, asigurării demnității și libertății sale, asigurării sănătății și integrității sale corporale și mentale, spirituale și culturale.

Trăsătura comună a celor trei aspecte, precum se observă, este - **suficiența**.

Totodată, articolul 25 al *Declarației Universale a Drepturilor Omului* stabilește că dreptul la un nivel de trai cuprinde și *...îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare*. Rezultă că dreptul la bunăstare, se referă în sens simplist și la serviciile sociale și de asistență socială pe care statul este obligat să le asigure indivizilor.

Cu certitudine, asigurarea unui nivel de trai care să corespundă, cel puțin, unor minime standarde de viață, poate fi realizat prioritar **prin munca personală a fiecăruia și a familiei sale**, însă existența și recunoașterea dreptului la un nivel de trai decent implică și un efort al **statului**: „de a lua

măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, pentru a asigura cetățenilor un nivel de trai decent", obligație care poate pune în discuție „limitele prerogativelor statului în economia de piață” [Valea D., 9].

Prin urmare, obligația statului de a asigura dreptul persoanei și a familiei sale dacă nu la un nivel de trai decent, cel puțin la un nivel de trai suficient, care să corespundă unor minime standarde de viață, trebuie apreciată de către acesta ca una dintre prioritățile sale fundamentale.

Susținând că dreptul la un **nivel de trai** presupune dreptul la condiții rezonabile de viață care să-i asigure persoanei și familiei sale o **bunăstare**, constatăm că în acest drept se cuprind două noțiuni de bază: *nivel de trai* și *bunăstare*, noțiuni care, deși se întrepătrund, totuși sunt diferite după sfera de cuprindere și nu pot fi confundate.

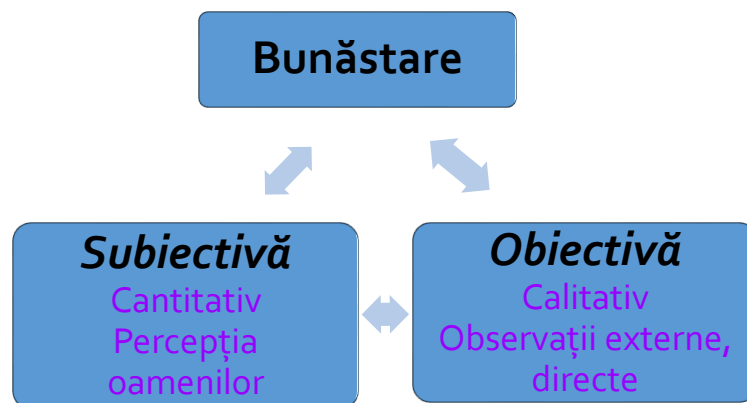
Nivelul de trai reprezintă un indicator preponderent economic și se referă la resursele economice ale persoanei, comunității care permit o viață în acord cu normele considerate acceptabile la un moment dat în societate. Resursele constituie fundamentul unei vieți de calitate, pe parcursul căreia oamenii își pot satisface nevoile corespunzător standardelor societății în care trăiesc și pot face alegeri în conformitate cu valorile și idealurile personale în toate domeniile vieții lor: educație, sănătate, ocupare, locuire etc.

Limitele *nivelului de trai* sunt în dependență de nivelul de dezvoltare economică a fiecărei țări, de gradul de participare la crearea bunăstării generale, de capacitățile, aptitudinile și nivelul calitativ al muncii depuse, precum și de măsura disponibilității de surse de venit a fiecărei persoane.

Bunăstarea reprezintă un indicator social, care depinde în mod fundamental de potențialul economic al societății și de nivelul venitului național generat. Potrivit lui Amartya Sen, laureat al Premiului Nobel pentru activitatea sa cu privire la bunăstarea economiei, teoria de dezvoltare economică și a nivelului de trai, *este văzută ca o stare de bine pe care și-o dorește fiecare*. [Sen, A., 1993] *Bunăstarea*, în așa fel, *reprezintă nivelul de exprimare a satisfacției* și cuprinde trei componente: materială, fizică și emoțională. Componentele acestei stări de bine diferă de la o persoană la alta, de la un grup la altul, și sunt derivate ale oportunității fiecărui individ de a atinge rezultatul dorit.

În așa fel, putem conchide că *bunăstarea nu reprezintă un proces*, ci mai degrabă poate fi văzută ca *un rezultat al realizării diferitor indicatori pe diverse dimensiuni*.

Totodată, măsurarea bunăstării presupune, de regulă, o dublă abordare, *subiectivă și obiectivă*.

Figura 1. Dimensiunile bunăstării

Sursa: elaborat de autor

Dimensiunea subiectivă a bunăstării (numită și bunăstare declarată, o auto-evaluare) cuprinde o gamă largă de procese emoționale și cognitive și reprezintă percepția oamenilor asupra stării de bine.

În cercetările economice, bunăstarea subiectivă este deseori utilizată interschimbabil cu conceptul de *fericire*, chiar dacă *fericirea* este un concept mai restrâns ce include în sine stări pozitive emoționale (bucurie, succes). Mai mult ca atât, pentru evaluarea subiectivă a bunăstării, unii autori operează și cu conceptul de *satisfacție*, care pare a avea un sens și mai îngust, semnificând rezultatul suprapunerii dorințelor și realității - sentiment, care apare în cazul realizării așteptărilor, necesităților.

De regulă, **bunăstarea subiectivă** este măsurată prin sondaje menite să reflecte percepția oamenilor față de bunăstare (sentimentele, experiențele și emoțiile lor).

Dimensiunea obiectivă (numită și evaluare cantitativă, din exterior) reprezintă un mijloc indirect și utilizează, fapte observabile, drept instrumente de măsurare, sub formă de statistici economice, sociale sau de mediu.

Într-un context specific, elementele subiective indică modul în care un anumit aspect este perceput de către cei intervievați, față de bunăstarea obiectivă unde elementele sunt observate și raportate în mod independent. Astfel, *dimensiunea subiectivă este puternic influențată de stările obiective caracteristice traiului uman, de circumstanțele vieții individuale și de contextul social*. Nevoile și interesele oamenilor sunt individuale, iar nivelul atingerii acestora poate fi evaluat de ei înșiși. Ele nu pot fi fixate statistic și practic există doar în percepția subiectivă a oamenilor.

În timp ce **abordarea obiectivă** este utilizată **pentru a compara nivelul bunăstării între țări și în diferite perioade de timp**, **abordarea subiectivă** este necesară **pentru a identifica determinanții bunăstării**.

Dimensiunile și indicatorii care, în mod cumulativ, constituie starea de bunăstare poate să fie diferiți pentru fiecare dintre grupurile considerate, motiv pentru care este necesar să se utilizeze indicatori diferiți pentru fiecare dintre grupuri.

Cercetările efectuate până în prezent, reflectă că, deocamdată, nu există un acord total privind necesitatea dublei abordări a bunăstării. [Bohnke, P., Kohler, U., 2008, p.10]

Anumiți indicatori ai bunăstării iau în calcul doar abordarea obiectivă:

- **indicii de „corectare” a produsului intern brut (PIB) sau a produsului național brut (PNB)**. Timp îndelungat, bunăstarea a fost asociată de către economiști cu un indicator direct măsurabil, și anume produsul intern brut (PIB). Cel mai frecvent s-a utilizat PIB pe cap de locuitor, însă în a doua jumătate a secolului XX s-a observat că PIB-ul are unele limite pentru a sonda un concept multidimensional, acest indicator fiind departe de a fi considerat un instrument perfect pentru măsurarea bunăstării obiective.

Indicii de ajustare a PIB-ului (sau PNB-ului) are la bază ideea de ajustare a valorii PIB cu anumite beneficii și costuri ale activității economice. Avantajul acestor indicatori rezidă în punerea în evidență a faptului că până la un punct, creșterea economică este benefică pentru bunăstarea socială, însă dincolo de acel punct de inflexiune, valoarea acestora se înscrie pe o pantă ușor descendentă. [6, 2013, p.57]

- **indicatorii sociali ai Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)**. **Indicele vieții mai bune** are în structură 11 dimensiuni ale bunăstării: locuința, veniturile, locul de muncă, comunitatea, educația, mediul, angajamentul civic, sănătatea, satisfacția vieții, siguranța, balanța muncă-viață.

- **indicatorii de dezvoltare ai Băncii Mondiale (WDI)** - reprezintă o compilație extensivă și cuprinzătoare a datelor furnizate de Banca Mondială cu privire la dezvoltarea globală și include datele pentru 214 țări. Acești indicatori pot fi comparați pe orizontală între țări și sunt clasificați în diferite subiecte pentru o înțelegere mai ușoară

- **indicele dezvoltării umane elaborat de Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (IDU)**, începând cu 1990. Acesta are în structura sa trei dimensiuni: **sănătate** (evaluat cu ajutorul indicatorului "speranța de viață la naștere"), **educație** (măsurat prin media anilor de studii pentru adulți de la 25 de ani în sus și anii de studii preconizați pentru copiii cu vârstă de admitere școlară) și **nivelul de trai** (evaluat prin intermediul venitului național brut pe cap de locuitor). Pentru fiecare dintre aceste dimensiuni, este calculat un indice anual pe baza datelor statistice colectate, iar scorurile corespunzătoare celor trei arii sunt apoi agregate într-un indice compozit, folosind o medie geometrică.

- **Indicele prosperității, elaborat de Centru de studii analitice Legatum Institute**, include nouă indicatori: dezvoltarea economică, administrarea afacerii, educația, sănătatea, securitatea, activitatea guvernului, libertatea personală, resursele umane și ecologia.

- **indicele progresului social al Social Progres Imperativ (IPS)** reprezintă indice cel mai recent elaborat și este văzut ca o măsură complementară PIB-ului. are trei componente diferite: **respectarea nevoilor umane de bază** (nutriție, acces la apă, acces la adăpost, siguranță personală), **bunăstarea propriu-zisă** (accesul la educația de bază, la tehnologie, sănătate) și **oportunitatea** (libertatea, toleranța și incluziunea socială și accesul la inovație socială, educație superioară).

În concluzie, putem constata că o analiză atentă a rezultatelor obținute în fiecare caz concret, scoate în evidență faptul că în cazul diferitor indicatori, clasamentele țărilor nu sunt identice. Cu toate acestea, se poate observa un model recurent, unde primele zece țări clasate sunt în general aceleași în toate rapoartele. Printre acestea: Norvegia, Suedia, Finlanda, Elveția, Țările de Jos, Australia, Islanda.

Alți indicatori ai bunăstării, la fel ca și sondajele de opinie efectuate într-o serie de țări, inclusiv a Uniunii Europene țin cont de ambele abordări. *Sondajul european al calității vieții*, realizat de *Fondul european pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă* în diverse perioade are la bază un set de întrebări ce reflectă diferite dimensiuni ale calității vieții, *atât de natură obiectivă, cât și subiectivă*. Chiar și anumite dimensiuni se încadrează la „bunăstarea obiectivă” reflectând punctul de vedere al respondenților (percepția acestora sau încrederea în parlament, justiție, poliție, guvern, autorități locale, presă).

Concomitent, există indici care reflectă doar bunăstarea subiectivă, precum ar fi **indicele bunăstării personale**, calculat de *Centrul australian pentru calitatea vieții*, utilizând o întrebare pentru șapte dimensiuni și scala de satisfacție cu 11 trepte.

Totuși, abordarea subiectivă face dificilă o analiză transversală și longitudinală a bunăstării (între țări și în timp). Prin urmare, este nevoie de indicatori care reflectă bunăstarea în mod obiectiv.

Mai mult, la inițiativa Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, guvernele țările membre, începând cu 2011 au fost invitate să „dea mai multă importanță fericirii și bunăstării populației”. Un an mai târziu este editat „Raportul privind fericirea la nivel mondial”, în care, la nivel mondial, fericirea este estimată în baza a șase indicatori: PIB per capita, anii de speranță de viață sănătoasă, suportul social, percepția asupra corupției, libertatea de a face alegeri în viață și gradul de generozitate [Helliwell, J., 2020, 21]

Recent a fost publicat „Raportul privind fericirea la nivel mondial” pentru 2020. Din raport se constata că în anii 2017-2019, în ierarhia celor mai avansate zece țări din punctul de vedere al fericirii populației, cu excepția Noua Zeelandă, se află țările Uniunii Europene, însă printre acestea se numără doar țări cu o populație relativ mică (până la 40 milioane de locuitori). Republica Moldova a înregistrat un progres social extrem de modest clasându-se pe locul 70, iar România 47.

În așa fel, s-a conturat, o primă clasificare a indicatorilor/indicilor bunăstării, în funcție de natura acestora, subiectivă, obiectivă și mixtă.

Problematica nivelului de trai al populației ocupa un loc important în calculele și analizele macroeconomice. Cunoașterea și analiza traiului și bunăstării populației a constituit o preocupare esențială pentru statele dezvoltate, în special din spațiu nord-american și european. Fiind un indicator economic, evident că în analiza acestuia, timp îndelungat, se puna accent pe indicatorii macroeconomici: produsul intern brut (PIB), produsul național brut (PNB), venitul național (VN), etc. Indicatorii în cauză oferă o reală posibilitate de a înfăptui o comparație directă, fără mari eforturi a nivelului de trai dintre diferite țări, motiv pentru care la nivel internațional au fost stabilite și acceptate standarde pentru calculul acestor indicatori economici. Totuși, în timp, unii economiști au atras atenția asupra limitelor pe care le are PIB-ul:

- ✓ nu reflectă utilitatea bunurilor și a serviciilor consumate;
- ✓ nu face distincția între cheltuielile care sporesc bunăstarea și așa-numitele „cheltuieli defensive”;
- ✓ nu reflectă sustenabilitatea creșterii economice;
- ✓ nu evidențiază distribuția bunăstării, veniturilor, oportunităților la nivelul societății.

Dezavantajele indicatorilor macroeconomici au fost scoase în evidență încă în 1934 de către Simon Kuznet, autorul sistemului american modern al conturilor naționale, laureat al premiului Nobel pentru economie al anului 1971. Kuznet a atras atenția asupra faptului că nu există o legătură directă între creșterea PIB-ului și bunăstarea economică și socială. În 1974, un alt economist, americanul Richard Easterlin afirma că nu există o corelație pozitivă între creșterea PIB-ului și satisfacția vieții.

Drept urmare, anii '70 a constituit punctul de plecare în identificarea unor noi posibilități de evaluare a bunăstării populației. Până în prezent, au fost elaborați o serie de indicatori ai bunăstării: măsura bunăstării economice (MEW), indicele bunăstării economice sustenabile (ISEW), indicele dezvoltării umane (HDI), indicatorul progresului autentic (GPI), indicele avuției veritabile (Genuine wealth), indicele beneficiului net sustenabil (SNBI), iar mai nou au fost elaborați și calculați: indicele OCDE al vieții mai bune și indicele progresului social. Totuși majoritatea indicatorilor în cauză, au în structură și componenta PIB-ului.

CONCLUZIE:

Dreptul la un trai decent reprezintă un drept fundamental al omului, garantat prin acte normative atât pe plan internațional, cât și pe plan național. *Dreptul la un nivel de trai este unul complex* ce cuprinde, în deosebi, *dreptul la condiții rezonabile de existență, un nivel de trai civilizată, care să-i asigure lui și familiei sale bunăstare, dar și dreptul la ameliorarea lor continuă. Bunăstarea, astfel, reprezintă nivelul de exprimare a satisfacției, a stării de bine a unei persoane. Componentele acestei stări de bine diferă de la o persoană la alta, de la un grup la altul, și sunt derivate ale oportunității fiecărui individ de a atinge rezultatul dorit.*

Guvernele democratice în toate timpurile au fost preocupate de identificarea celor mai perfecți indicatori de măsurare a nivelului de trai și bunăstării populației. Deși timp îndelungat s-a considerat că cel mai potrivit instrument de măsurare sunt indicatorii economici, în timp s-a constatat că aceștia au o serie de limite, fapt ce a condus, la nivel mondial, la conjugarea eforturilor cercetătorilor din domeniul economic și social pentru determinarea limitelor indicatorilor economici și elaborarea unor noi indicatori care să determine într-o măsură mai exactă nivelul bunăstării țărilor. Fiecare din indicatorii stabiliți dispun de propriile particularități, concentrându-se pe o coordonată specifică.

Rapoartele prezentate în acest sens, reprezintă reflexii ale diferitelor interpretări ale bunăstării, respectiv, rezultatele privind clasamentele țărilor mondiale conform indicatorilor elaborați, de cele mai multe ori, nu coincid. Acest fapt nu este întâmplător, întrucât metodologia utilizată de cele mai

multe ori este prea diferită, dar și rațiunea ce a stat la baza elaborării indicelui. Cu toate acestea, se poate observa un model recurent, unde primele zece țări clasate sunt în general aceleași în toate rapoartele.

BIBLIOGRAFIE:

1. Vašák, K. Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to give Force of law to the Universal Declaration of Human Rights. 1977. UNESCO Courier, nr. 11, p. 29-32.
2. Declarația universală a drepturilor omului, nr. 12 din 10 decembrie 1948;
3. Valea, D. C., The right to decent living – fundamental right under the Romanian Constitution, 7 pag, <https://old.upm.ro/cci3/CCI-03/Law/Law%2003%2034.pdf>;
4. Sen, A., Capability and Well-being, In M. Nussbaum and A. Sen, eds. The Quality of Life, 1993, Clarendon Press: Oxford;
5. Bohnke, P., Kohler, U., Well-being and inequality, Working Paper – Discussion papers Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Forschungsschwerpunkt Bildung, Arbeit und Lebenschancen, Abteilung Ungleichheit und soziale Integration, No. SP I 2008–201, Provided in Cooperation with Social Science Research Center Berlin (WZB), 2008, disponibil online la <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/44126/1/565269496.pdf>.
6. Economie ecologică, 2013, vol. 93, nr. C, p. 57-68, disponibil: <https://econpapers.repec.org/RePEc:eee:ecolec:v:93:y:2013:i:c:p:57-68>
7. [Helliwell, J. F., Happiness and the Quality of Government, NBER Working Papers, 2020;](#)
8. Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, nr. 19 din 16 decembrie 1966.
9. Social Progress Index 2013, 15 pag;
10. UNDP (2015), Human Development Report 2015. Work for Human Development, New York– Technical notes;